

Õhtuleht 10. II 1956

535. 102.56 Sisutihe muusikaline draama

L. Austeri ballett „Tiina“ valmis küllaltki raske ja aegavõtvate „sünnivaludega“ — selleks kulus peaaegu kümme aastat. Balleti muusika loomisel kerkis helilooja ette terve rida tõsisemaid raskusi. Libreto algvariandi kummutas õige pea pärast valmimist meie „printsipiaalse“ kirjandusteaduse vulgariisaatorlik suhtumine meie kirjanduspärandisse, eeskätt A. Kitzbergi loomingu ja eriti tema „Libahunti“. Seetõttu tekkisid mitmed uued libretovariandid, millest kõige äärmuslikumaks väljaandeks oli ballettmeister Gabovitsi kavand, mis lõpetas teose mõisapäletamise ja talupoegade ülestõusuga. Kõik see pidurdas kahtlematult heliloojat. Uhes sellega andis ballettistenaariumi koostamisel end valusalt tunda ka alalise ballettmeisteri puudumine RAT „Estonias“.

Nii möödusid aastad... Uheilt poolt oli sellest kahju, teiselt poolt kasu. Tänu hoolikale ja aeganõudvale viimistlustööle tuli rahva ette lõpuks tõeliselt kaasakiskuv ja meelde jääv teos, mis paelub oma muusika sügava emotsionaalsuse ja dramatismiga ning kajastab balletižanris A. Kitzbergi draama surematut ideed — inimese võitlust vabaduse ja valguse eest.

L. Austeri muusika üheks suuremaks vooruseks on selle tugev ja tunderikas

sisemine potentsiaal, mis mõjub vahetult ja ehtsalt. Balleti partituuris saab Tiina konflikt oma ümbrusega, kus valitsevad alistuv orjameel ja pelglik alandlikkus, ereda kajastuse. Muusikas kulgeb Tiina draama tugeva tõusujoonega kuni mõjuva lõppstseenini — tema traagilise hukkumiseni pulmastseenis.

Toetudes klassikalise ja nõukogude balletiloomingu parimatele traditsioonidele (mis mõnikord on isegi liialt ilmsed — näiteks prokofjevlik libahundi teema), on heliloojal õnnestunud luua sisutihe muusikaline draama, mille iga üksik komponent on välja arenatud viimistletult, liitudes samaaegselt kogu dramaturgilise ülesehituse kui tervikuga. Helilooja on õigesti suhtunud nii temaatilise materjali valikuisse kui ka selle sümfoonilisse arendusse kogu balleti vältel. Üksikud juhtmootiivid saavad mitmekesise arenduse vastavalt ühe või teise kuju dramaturgilise liini kulgemisele. Selles mõttes on „Tiina“ läbinisti sümfooniline teos selle sõna otseses mõttes. Ainult mõningad stseenid — rahvatantsud jaanikupildis ja pulmakombed viimases pildis — moodustavad nagu teatavad puhkemomendid üldises pingsas ja dramatiseeritud arengujoones.

Sügavalt loominguiliselt on L. Auster lähenenud rahvaviisilise materjali kasutamisele balletis. Selle

tõttu kaob terav vahe balleti klassikaliste vormide ja rahvastseenide vahel. Seda muusikalise keele ühtsust tugevdab veel asjaolu, et rida juhtmootiive ise omab tugevalt rahvaviisilist karakterit. Meenu tagem siinkohal Tiina — tütarlapse teemat, Marguse ja Tammaru pere juhtmootiivi ja teisi, mis on kõik väga lähedased eesti rahvuslikule muusikakeelele.

On hinnatav, et helilooja ei riieta neid teemasid balletistampide krinoliini ega brokaati. Selle tõttu kannab kogu helikeelelist väljendust ühtne väljapeetud iseloom.

Vaatamata sellele et ballet valmis pika aja jooksul, on muusikaline teostus siiski ühtlane ja terviklik. Me ei märkagi, et esimese vaatuse valmimise aega lahutab lõpppildist kümme aastat. Seda ühtset ja terviklikku muljet tugevdab balleti suurepärase orkestratsiooni. Harva on meie heliloojate juures olnud kuulda sedavõrd värskekõlalist ja selgekõelist partituuri, milles üldise loomulikkuse juures on samaaegselt palju uudset värvikust ja rikkalikku tämbrilist karakteristikat.

„Tiina“ muusikas peitub rohkem tantsulist elementi, kui seda on laval kasutatud. Rida olulisi momente, nagu Tiina ja Marguse adagio esimeses vaatuses,

Tiina ja Marguse koostamise stseen metsapildis, mõningal määral ka Mari kuhu ei leia veel küllaldaselt tantsulist lahendust. Koostöös heliloojaga tundub vajalikuna võtta ette mõningaid olulisi viimistlusi reas stseenides. Väheütlevalt ja rabe on praegusel kujul Tiina kuhu ekspositsioon esimeses vaatuses, mis algab nagu pealkirjata. Pealiskaudselt on lahendatud ka neidude tants esimese vaatuse alguses, mis on igav ja hajujuv. See, rõhutatud veel ebasobivatest kostüümidest, näib praegu tööpoolest „linnaneidude tantsuna šeflusalusel kolhoosis“, nagu väga õigesti märkis keegi pealtvaatajaist.

Jaanikupildis tuleks tingimata taastada helilooja poolt loodud Tiina tants. Praegu seisab Tiina peaaegu pool vaatust rahva hulgas tegevusetult, ta pole kuidagi seotud rahvaga ega toimuva jaanitule tantsupeoga. See aitaks tõhusalt mitmekesistada praegu liialt divertissementlikuks muutuvat tantsude sarja.

RAT „Estonia“ orkester eesotsas dirigendi K. Raudsepaga tuli hinnatavalt toime balleti esitamiseks. K. Raudsepa kindlakäelisel juhtimisel kerkis muusikast selgesti esile kõik see, mis seal kajastab tähtsamat ja põhilisemat. Lühikesele ettevalmistusajale vaatamata oli orkestrit hea ja nauditav kuulata.

K. Sild